Nuttige bestemming voor restmateriaal

Annemarie Bergfeld
foto's: Laurence Delderfield

Staatsbosbeheer voor duurzame uit rietplagsel

Turf als toepassing voor in de tuin is niet nieuw. Wél nieuw is dat binnenkort mogelijk binnenlandse turven, gemaakt van rietplaggen, op de markt komen. Met enkele andere organisaties onderzoekt Staatsbosbeheer in het Leader+-project Turven uit rietplaggen de mogelijkheden van deze nieuwe, duurzame, gerecyclede turven. Nu al te zien als plantenzuil, schutting, border, kweekbak of natuurlijke oeverbeschoeiing.

Gaan er misschien spontaan zaden tussen de turven ontkiemen?

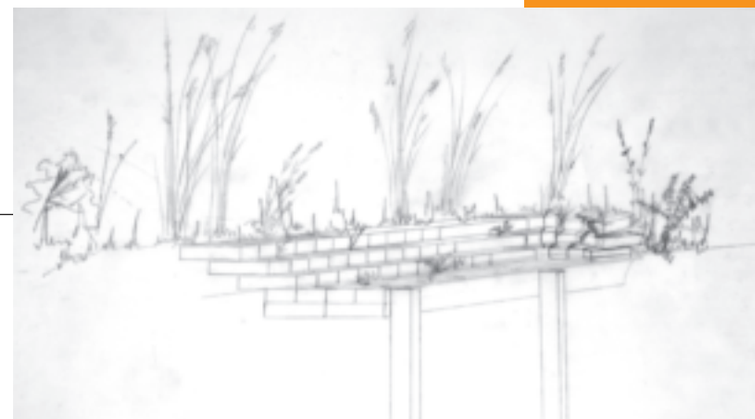

ziet mogelijkheden turven

Rudi van Hedel, projectleider namens Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten: " Ik verwacht het meeste van de turven gemengd met rietblad. Scherp en taai als het rietblad is, zorgt het meteen voor een soort bewapening."

In De Weerribben in de Kop van Overijssel lijken oude tijden te herleven. Voor het Natuuractiviteitencentrum van Staatsbosbeheer in Ossenzijl zijn honderden turven tot een hoge toren gestapeld: dé methode waarmee turfstekers vroeger de turf legden te drogen. Groot verschil is dat deze blokken niet uit veen bestaan, maar uit een mengsel van rietplaggen, rietwortels, maaisel en houtsnippers. Ook zullen ze straks niet in de potkachel verdwijnen, maar worden ze mogelijk aangewend voor het opwekken van duurzame energie en voor toepassingen in tuin en landschap.

VIJFDUIZEND TURVEN

Om de natuur in De Weerribben en De Wieden in stand te houden, is voortdurend cyclisch beheer nodig, in de vorm van maaien, afplaggen en open water maken. Bij dat beheer komt veel maaisel, sloeksel (materiaal van planten in het riet) en kraggenmateriaal (plantenresten) vrij. Dit wordt door beheerders Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten in grote depots in het gebied opgeslagen, waar het inmiddels enkele meters hoog ligt. Rudi van Hedel van Staatsbosbeheer verzorgt, mede namens Natuurmonumenten, de productontwikkeling binnen het project Turven uit rietplaggen. "We hebben altijd gezegd: dit zijn tijdelijke depots, er moet een nuttige bestemming voor dit restmateriaal te vinden zijn. We denken nu dat we twee goede toepassingsmogelijkheden hebben gevonden. Eén als biomassa voor het opwekken van duurzame energie, twee voor toepassing in tuin of landschap." Afgelopen voorjaar is het project officieel van start gegaan. Sindsdien zijn vijfduizend turven geperst en gedroogd. Met deze turven uit rietplagsel hebben achttien studenten van Hogeschool Van Hall Larenstein, richting Tuinarchitectuur, in september verschillende tuinobjecten rond het Natuuractiviteitencentrum gebouwd: een plantenzuil, een schutting, een kweekbak, een plantenborder met muurtjes van turven en een natuurlijke oeverbeschoeiing. De blokken die zij voor hun objecten gebruikten, zijn divers van samenstelling: puur of gemengd met maaisel of rietblad.

WOEKERAAR

Rudi van Hedel: "Wat we nu gaan doen, is kijken hoe het materiaal zich houdt: behoudt het zijn stevigheid of brokkelt het af, gaan zich schimmels vormen, wat groeit er op, wat groeit er niet op en welke samenstelling blijkt de beste te zijn? We ne-

Het project Turven uit rietplaggen wordt gefinancierd uit Europese Leader+-gelden, door Nationaal Park i.o. Weeribben en Wieden, provincie Overijssel, Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten. Stichting Probos heeft de organisatorische leiding in handen. Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Rudi van Hedel van Staatsbosbeheer: r.hedel@staatsbosbeheer.nl of 0570 – 747250 of Mark Vonk van Stichting Probos, mark.vonk@probos.net.

0836_Groen_22-27.indd 23 03-10-2007 13:28:17

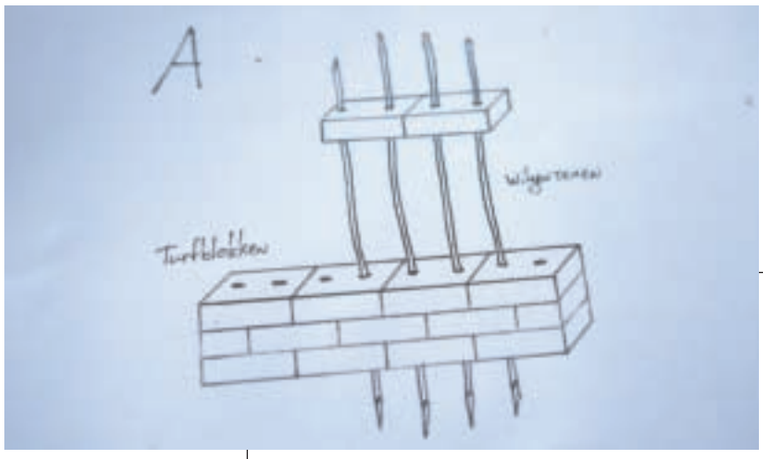

Turven als borderomlijsting, deels bewapend met wilgentenen.

men daar zeker een jaar de tijd voor, als er tegen die tijd voldoende duidelijkheid is over de eigenschappen van de turven beslissen we, hoe we het product in de markt gaan zetten." Belangstelling vanuit de markt is er nu al. Bernd ter Keurs is commercieel manager van BTL, Nederlands marktleider op het gebied van omgevingsverzorging en groenvoorziening. Toen hem het nieuwe fenomeen van turven uit riet ter ore kwam, fronste hij eerst even de wenkbrauwen. "Riet is een woekeraar, je moet wel enigszins terughoudend zijn voor je dat in particuliere tuinen gaat aanleggen. Maar het werd mij al gauw duidelijk dat dit project een heel ander doel had. Turven uit rietplaggen is een interessant product waarvoor ik zeker mogelijkheden zie. In de tuinaanleg wordt voor oeverbeschoeiingen en vijverranden regelmatig gebruik gemaakt van veenturf, dat halen we uit Oost-Duitsland of Polen. Zou het niet mooi zijn om daar weer binnenlandse turven voor in de plaats te kunnen gebruiken? Binnenlandse turven bestonden helemaal niet meer, dit is echt vooruitstrevend. Ook ben ik er van overtuigd dat het een stuk duurzamer is. Veenturf is losser en brokkelt makkelijk af. Bovendien kun je met turven uit rietplagsel veel meer leuke dingen maken dan alleen oeverbeschoeiingen. Zoiets als een plantenzuil of een schutting, dat zie ik van veenturf nog niet gemaakt worden. Ik kan me voorstellen dat zo'n schutting heel goed aanslaat, alleen al omdat hij veel meer geluid isoleert dan hout. Gevoelsmatig verwacht ik veel van deze turven." Ook landschapsarchitecten van Grontmij zijn al enthousiast over het nieuwe product. Zij hebben aangegeven zeker toepassingsmogelijkheden op het grensvlak van water en land te zien, bijvoorbeeld als oeverbeschoeiing langs kanalen. Voordeel daarbij is dat de turven ook in andere en/of grotere formaten kunnen worden geperst.

ONUITPUTTELIJKE VOORRAAD

De Weerribben is een duur gebied om te beheren. Voor veel van de werkzaamheden moet Staatsbos-

Door verschillende manieren van stapelen (enkelsteens, halfsteens, gepotdekseld) moet blijken welk muurtje het stevigst is

0836_Groen_22-27.indd 24 03-10-2007 13:28:28

METER VOOR METER MENSENWERK

In de Weerribben, het Nationale Park in de Kop van Overijssel, is elke vierkante meter door mensenhanden geschapen. In drie eeuwen tijd groeven de bewoners de natuurlijke veenlagen af om er turf van te maken. Het veen werd uit de trekgaten (de weeren) omhooggehaald en op de lange, smalle legakkers (de ribben) tussen de veenplassen te drogen gelegd. Zo veranderde de schop het landschap in een zompig moerasgebied waarin smalle stroken land en water elkaar afwisselden. Nog altijd is de natuur in De Weerribben volop in beweging. Afgestorven resten van waterplanten zakken naar de bodem, in het ondieper wordende water zien andere planten hun kans schoon. Maar ook deze sterven af, waardoor de bodem weer verder omhoog komt. Door dit proces van dichtslibben en begroeien van de sloten ontstaan kraggen: drijvende pakketten van dode plantenresten. De kraggen vormen een ideale voedingsbodem voor riet. Als de natuur hier de vrije hand zou krijgen, dan zou het landschap totaal van aanzien veranderen. Het is moeilijk voor te stellen in dit waterrijke gebied, maar verdroging vormt de grootste bedreiging. Op percelen waar jarenlang riet groeit, verdroogt de grond en verruigt de vegetatie. Wordt er niet ingegrepen, dan zal zich uiteindelijk bos vormen. Om het landschap open te houden zorgt Staatsbosbeheer dat het riet jaarlijks gemaaid wordt en door de kraggen regelmatig af te graven wordt steeds opnieuw open water gemaakt. Het is dankzij dit menselijk ingrijpen – van vroeger en van nu - dat de Weerribben en de aangrenzende Wieden tot het grootste laagveenmoeras van Noordwest-Europa zijn uitgegroeid. Sinds januari 2007 worden De Weerribben en De Wieden gezamenlijk aangemerkt als Nationaal Park in oprichting.

0836_Groen_22-27.indd 25 03-10-2007 13:29:04

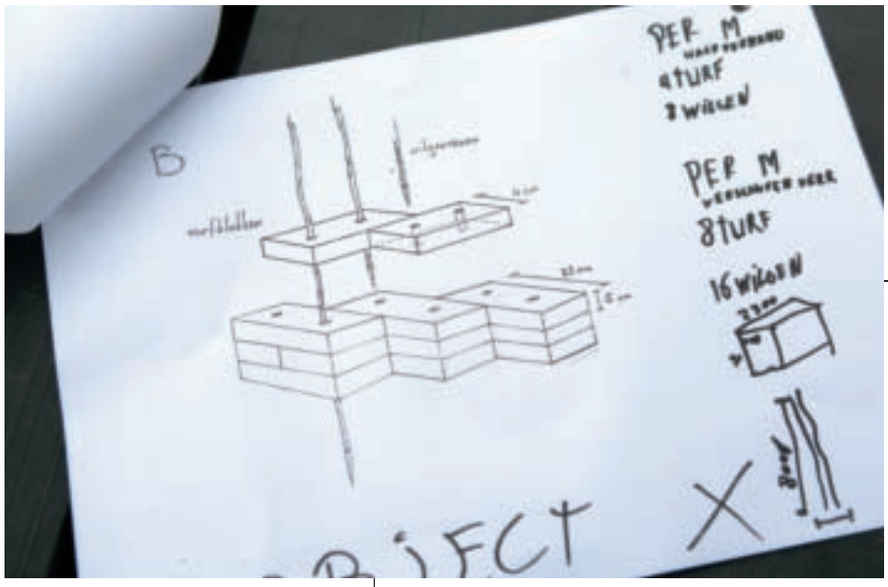

Rietplagsel isoleert geluid stukken beter dan hout.

In deze plantenzuil is een geperforeerde tuinslang verwerkt voor de bewatering van de planten die erin gaan groeien.

beheer pontons inzetten. Alle vervoer gaat per boot en omdat machines, behalve voor het maaiwerk, niet op trilveen kunnen worden ingezet, is er veel handwerk. Op den duur zijn de kosten van het beheer wellicht niet meer op te brengen. Extra inkomsten uit het restmateriaal uit het gebied zijn voor Staatsbosbeheer dus meer dan welkom. "Maar", benadrukt Rudi van Hedel, "dit is weliswaar een zeer prettige bijkomstigheid, maar ons hoofddoel blijft het vinden van een nuttige bestemming voor het restmateriaal. Staatsbosbeheer wil laten zien dat er alternatieven zijn. Duurzaamheid staat daarbij voorop." Blijken de marktverkenningen succesvol en de eigenschappen van de turven geschikt, dan kan het product over een of twee jaar, wellicht via de tuincentra, in de verkoop. Aan voorraad zal in geen geval gebrek zijn. Rudi van Hedel: "We hebben nu al enkele honderdduizenden kuub in depot liggen en er is elk jaar nieuwe aanvoer. De voorraad is onuitputtelijk. Turven uit rietplagsel kunnen structureel voor grootschalig gebruik worden ingezet. We kunnen eeuwen vooruit."

TURVEN IN BLAUWESTAD

Behalve in Ossenzijl zijn ook in Blauwestad, de nieuwe stad rondom een nieuw aangelegd meer bij het Groningse Winschoten, turven uit rietplagsel te zien.
Blauwestad is een van de meest spectaculaire landschapsprojecten van de afgelopen decennia. In deelgebied Het Riet, een 'eilandengroep' ten oosten van het meer worden duurzame woningen gebouwd met een natuurlijke uitstraling. In een modeltuin, behorend bij een modelwoning aan De Funen, gebruikte BTL de turven uit rietplaggen als keerwand om een hoogteverschil van veertig centimeter te bekleden.
Bernd ter Keurs van BTL: "In zo'n ecologische, natuurgerichte omgeving hebben turven uit rietplagsel zeker een meerwaarde. Het is een duurzaam product, het is gerecycled en er komt een stuk emotie bij. Mensen die ervoor kiezen in z'n omgeving te wonen, gaan voor natuur en duurzaamheid."

0836_Groen_22-27.indd 26 03-10-2007 13:29:17

Deze natuurlijke oever ligt deels onder en deels boven de waterspiegel. De turven, waarvan de bestanddelen immers onder de waterspiegel vandaan komen, zijn bij uitstek geschikt voor toepassing in het water: doordat er geen zuurstof bij komt, verteert het materiaal niet en behoudt het zijn structuur en stevigheid. Bij deze oeverbeschoeiing kunnen dieren eenvoudig uit het water de kant op komen. Om de turven vast te houden is onder water een palenframe getimmerd en omwikkeld met anti-worteldoek. De turvenrand loopt onder water één meter door, een vallend kind gaat dankzij de turven niet meteen kopje onder.

0836_Groen_22-27.indd 27 03-10-2007 13:29:56